

Література

1. Берлянич М.М. Основы учения юного скрипача / М.М.Берлянич. – М. : "Петит", 1993. – 200с.
2. Корыхалова Н.П. Интерпретация музыки / Н.П.Корыхалова. – Ленинград : «Музыка», 1979. – 207 с.
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва / Г.М.Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

Анотація

У статті розглядається проблема становлення виконавської культури музиканта як феномену його акмеособистісного виявлення.

Аннотація

В статье рассматривается проблема становления исполнительской культуры музыканта как феномена его акмеличностного проявления.

Summary

The article focuses on proving formation executions' culture musician as phenomen his acmepersonality detection.

Ключові слова: акмеособистість музиканта, музично-виконавська культура, індивідуалізовано-творчий процес.

Ключевые слова: акмеличность музыканта, музыкально-исполнительская культура, индивидуализировано-творческий процесс.

Key words: acmepersonality musician, musical executions' culture, individualization-creative process.

Подано до редакції 9.10.2012.

УДК: 378.14+93+91+374.6

©2012

Бігунова Ю.В.

ЕТНОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Динамізм соціально-економічних і політичних перетворень, що відбуваються в Україні, гуманізація та демократизація суспільних відносин, зростання ролі особистості в цих процесах, облік загальнолюдських і етнокультурних особливостей – усе це багато в чому залежить від ефективності цілеспрямованих дій по включенню освіти в соціальне облаштування країни. Головною умовою успішної реалізації модернізації освітньої системи є підвищення якості освітніх послуг, що вимагає врахування змін, які відбуваються. Удосконалення регіональної системи освіти розглядається в якості однієї з найважливіших передумов соціально-економічного та духовного розвитку поліетнічного, багатомовного, полікультурного і поліментального соціуму, відповідального за підготовку підростаючого покоління до надетнічної реальності.

У зв'язку з цим виникає необхідність теоретичного осмислення сутності етнокультурної діяльності вчителя історії, що забезпечує рівноправні відносини етнокультур в межах мультикультурного співтовариства на принципах співпраці та толерантності

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Необхідність і важливість етнокультурної педагогічної діяльності доводиться в роботах, що спираються на ідеї про духовно-моральні традиції у вихованні, розглянуті у спадщині Я.А.Коменського, А.С.Макаренка, І.Г.Песталоцці, В.О.Сухомлинського, Л.М.Толстого, К.Д.Ушинського та ін.

У роботах А.О.Абдулліної, В.А.Болотова, В.А.Крутецького, Н.В.Кузьміної, М.Д. Нікандрова, В.О.Сластьоніна, О.М.Щербакова та ін. розроблені уявлення про структуру педагогічної діяльності, педагогічні здібності та професійні якості, розвиток і формування яких забезпечує становлення професіонала в сфері педагогічної праці.

Проблему використання етнокультурного потенціалу в системі освіти розглядаються в дослідженнях Г.С.Виноградова, Г.Н.Волкова, Г.А.Гончаренко, Д.А.Данилова, В.Б.Євтуха, В.А.Мосіяшенко та ін.

Разом з тим підготовкою майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності займалося небагато дослідників. Таким чином, дослідження сучасного стану підготовки майбутніх вчителів історії до етнокультурної діяльності, зумовило актуальність дослідження.

Формулювання цілей статті... Метою даної роботи буде виявити сутність і зміст етнокультурної діяльності майбутніх учителів історії.

Для досягнення поставленої мети ми поставили такі наукові завдання:

1. Дати визначення поняттям "етнокультура" та "діяльність";
2. Розкрити сутність етнокультурної діяльності майбутніх учителів історії;
3. Розробити модель етнокультурної діяльності майбутніх учителів історії.

Виклад основного матеріалу дослідження... Проаналізувавши наукову та педагогічну літературу, ми дійшли висновку – етнокультурна діяльність є складним інтегрованим поняттям, яке включає в себе теоретичну і практичну готовність до педагогічної діяльності у поліетнічному соціумі.

Наша науково-дослідна робота здійснюється у регіоні Південної України, який охоплює нинішні Одеську, Миколаївську, Херсонську, Запорізьку, Дніпропетровську області, частину Донецької й Кіровоградської областей,

а також АР Крим. Особливістю національного складу населення Південного регіону є його багатонаціональність, так як люди, які населяють територію Півдня України, належать до різних етносів.

За даними перепису 2001 р., тільки території Одеської області проживає українців – 1453460 чол., росіян – 489814 чол., болгарів – 142390 чол., молдован – 117155 чол., гагаузів – 26043 чол., євреїв – 13143 чол., білорусів – 12634 чол., вірменів – 7007 чол., циган – 3596 чол., поляків – 3213 чол., німців – 2760 чол., грузинів – 2638 чол., азербайджанців – 2573 чол., татарів 2604 чол., греків – 1994 чол. [4, с. 5-7].

На думку Л.А.Гончаренко, сучасне українське суспільство є полікультурним, оскільки воно об'єднує людей різних національностей з усіма формами їх взаємодії та взаємовпливів [5, с. 29-30].

У той же час аналіз вузівських програм показує недостатність етнопедagogічного матеріалу в досліджуваних курсах, і, як наслідок, невідповідність майбутнього педагога до роботи в умовах багатонаціонального спілкування в школі, полікультурної ситуації. Це питання, які вимагають свого вирішення.

Тому, ми вважаємо, що майбутній вчитель історії на Півдні України має бути готовим до роботи в такому етнічно, культурно та релігійно розмаїтому соціумі.

В умовах багатонаціональної держави особливої актуальності і гостроти набуває завдання оптимального рішення складного комплексу проблем, що стосуються прав етносів на державність, становища народів, що проживають поза національно-державних утворень, і ряду інших питань, пов'язаних з розвитком і функціонуванням національних культур, збереженням національно-етнічних компонентів духовної культури, укладу життя і побуту, народних промислів і т.д. І це не може не позначитися на процесі становлення національних систем освіти. Мета освіти, в тому числі, – відтворення та розвиток культури, суспільства, нації, народності у всьому різноманітті її загальнолюдського і національного багатства. Немає і не може бути освіти, яка не враховує національну, етнічну культур. Історія показує, що багато конфліктів і осередки соціальної напруженості виникають через неприйняття молоддю та всім населенням культурних цінностей інших етнічних груп. Подолати це протиріччя можна завдяки ефективній етнокультурній діяльності вчителя історії в загальноосвітній школі.

Аналіз наукової літератури показав, що сутність та структура етнокультурної діяльності розглянута недостатньо. Враховуючи це, ми спробували визначити сутність цього поняття у контексті етнокультури та діяльності й побудувати її структуру.

Недолік дослідницької роботи з вивчення етнокультури, на наш погляд, полягає в тому, що ця тема ніде не розглядається комплексно, у взаємодії різних наук і синтезі суміжних наукових теорій.

Етнокультурна виконує важливу етнодиференційну та етноінтегруючу функцію. Оскільки вона дає можливість зберігати у свідомості людей унікальність і неповторність кожного етносу [12, с. 11].

Розглядаючи питання етнокультури, неможливо поза увагою лишити визначення терміну “етнос”, як складового поняття етнокультури.

Наукова визначеність термінів відшліфовувалася десятиліттями та продовжує уточнюватися. Вперше термін “етнос” з'явився на рубежі XVIII-XIX ст. у зв'язку з формуванням етнографічної науки, спрямованої на вивчення народів.

Коріння ж цього слова веде до Стародавньої Греції, де ним визначали поняття “рій”, “згряя”, “група”. Пізніше в історичній літературі V-IV ст. до н. е. воно набуває іншого значення – “плем'я”, “народ”.

Із зародженням етнографічної науки (сер. XIX ст.) її предметна область дослідження – народ виражалася різними, але загально прийнятими термінами – народ, плем'я, раса, нація, – зміст яких був далеко не тотожним. Тому перед науковцями постала проблема більш виразно окреслити предмет етнографії, підібравши для цього адекватний термін. Слово “етнос” було найбільш відповідним для виконання такого завдання. Щоправда, його розуміли в різних наукових школах і в різні часи неоднаково [7, с. 70].

Оскільки слово народ у живій українській і російській мовах (так само як lid у чеській, volku у німецькій та ін.) використовується в різних значеннях, то на значення історичної спільності людей, що відрізняються специфічними та відмінними рисами від функціонально аналогічних рис інших народів, взято слово етнос, з давньогрецької мови. Де воно означало історико-культурну спільність людей, відмінних від інших спільностей мовою, традиційним побутом, віруванням та іншими ознаками [7, с. 4].

У науковій літературі робилося чимало спроб охарактеризувати як етноси в цілому так і їх окремі компоненти. Так, видатний російський історик і географ Л.М.Гумільов досліджував етнос, як специфічну форму існування виду Homo Sapiens [6, с. 35-36].

За словами С.А.Арутюнова, етнос – стійка сукупність людей, що склалася на певній території, які володіють загальними відносно стабільними особливостями культури (включаючи мову) і психіки, а також усвідомленням своєї єдності і відмінності від усіх інших подібних утворень (самосвідомістю), фіксованому в самоназві (ентонім) [1, с. 27].

За твердженням Ю.В.Бромлея, етнос – це наявність спільних рис у окремих просторово роз'єднаних груп людей, що належать до однієї національності [2, с. 37].

Зауважимо, збагнути проблему етнокультури неможливо без аналізу феномена культури.

На думку А.П.Пономарьова, сутність етносу проявляється насамперед в його культурі. Трансформація етносу, зокрема набуття ним національних ознак, пов'язана в тому числі зі зміною етнічної культури, в структурі якої з'являються національно-державні цінності [11, с. 117].

Цієї думки дотримується і С.А.Арутюнов, який пише, що будь-яка форма культури, будь-який прояв культури так чи інакше пов'язані з етносом, так як вони мають деякі поширення серед представників даного етносу [1, с. 6-7].

Етнокультура, як зауважує О.М.Чебан, є підґрунтям, на якому зростають етнічні спільноти та національні культури. Етнокультура – це світ матеріальних і духовних цінностей, тобто світ, наповнений людськими смислами, які визначають суспільну сталість. Отже, етнокультура є визначним аспектом суспільного буття, з чого випливає важлива проблема співвідношення категорій культури, етнокультури і суспільства як системи [12, с. 11].

Таким чином, етнокультура – це сукупність традиційних цінностей, відносин та особливостей поведінки, втілених у матеріальній, духовній, соціальній життєдіяльності етносу, що склалися в минулому, розвивається в історичному часі та постійно збагачують етнічною специфікою культуру в різних формах самореалізації людей.

В ході дослідження ми зупинилися на аспекті поняття «діяльність», без якого неможливо розкрити питання, пов'язане з етнокультурною діяльністю. Слово «діяльність» зазвичай вживають, не формалізуючи його і не вдаючись у деталізацію сенсу. Словосполучення педагогічна діяльність, професійна діяльність, виробнича діяльність, наукова діяльність, навчальна діяльність і т. п. залучаються для того, що б описувати щось більш загальне, ніж просто дії або роботу, або працю. Розглядали «діяльність» у своїх працях класики психології С.Л.Рубінштейн, О.М.Леонтьєв, А.М.Волков та ін.

О.М.Леонтьєв у своїй фундаментальній праці «Діяльність. Свідомість. Особистість» визначає діяльність як молярну, не адитивну одиницю життя тілесного, матеріального суб'єкта. У більш вузькому сенсі, тобто на психологічному рівні, це одиниця життя, опосередкованої психічним відображенням, реальна функція якого полягає в тому, що воно орієнтує суб'єкта в предметному світі. Іншими словами, діяльність – це не реакція і не сукупність реакцій, а система, що має будову, свої внутрішні переходи і перетворення, свій розвиток [9, с. 65].

Відомий психолог А.М.Волков описував діяльність, як специфічну форму активного ставлення до навколишнього світу, зміст якої складає його доцільна зміна і перетворення [3, с. 121].

Зазначимо, що діяльність розуміється, з одного боку, як категорія наукового знання, специфічна форма суспільно-історичного буття людей, а з іншого, як спосіб їх існування та розвитку, цілеспрямоване перетворення ними природної і соціальної дійсності. На відміну від законів природи соціальні закони виявляються тільки через людську діяльність, яка створює нові форми і властивості дійсності, перетворює деякий вихідний матеріал в продукт. Будь-яка діяльність, здійснювана її суб'єктом, включає в себе мету, засіб, процес перетворення і його результат [8, с. 50].

У педагогічному словнику діяльність трактується як найважливіша форма прояву життя людини, його активного ставлення до навколишньої дійсності. До діяльності людина спонукається різними потребами, відображають у його свідомості у вигляді образів відповідних їм об'єктів і дій, ведучих до задоволення цих потреб [10, с. 327].

На думку Л.Г.Яновської, діяльність – це специфічно людська форма активного ставлення до довкілля, зміст якої складає його цілеспрямована зміна та перетворення. На відміну від тварини, діяльність людини передбачає певну протилежність суб'єкта та об'єкта діяльності: людина протиставляє собі об'єкт діяльності як матеріал, який здійснює опір впливу на нього людини і повинен отримати нову форму та властивості. Перетворитися з матеріалу в продукт діяльності. Діяльність можна визначити як специфічний вид активності людини, спрямований на пізнання і творче перетворення довкілля, включаючи саму себе й умови свого існування. Під час діяльності людина створює предмети матеріальної та духовної культури, перетворює свої здібності, зберігає та вдосконалює природу, будує суспільство, створює те, що без її активності не існувало б у природі [13, с. 32].

Аналіз наукових досліджень показав, що етнокультурна діяльність майбутніх учителів історії – це частина професійної діяльності вчителя, що характеризується сукупністю уявлень, знань про ту чи іншої етнічну культуру, яка реалізується через уміння, навички та моделі поведінки, що сприяють ефективному міжетнічному взаєморозумінню і взаємодії.

Вона передбачає готовність до подолання труднощів в комунікативних та інших формах взаємодії з представниками різних етнічних спільнот, а саме: неупередженість позиції при оцінці інших людей, їх національно-психологічних особливостей; подолання своїх етноцентристських тенденцій і упереджень, щодо зниження своєї і чужої напруженості при взаємодії; здатність емоційно, співчутливо і тактовно відгукуватися на запити, інтереси і вчинки людей інших культур і народів.

Етнокультурна діяльність майбутнього вчителя історії являє собою необхідний рівень сформованості у нього сучасних загальнокультурних і професійних знань, умінь, навичок, розвитку особистісних якостей і

здібностей, що дозволяють організувати педагогічну діяльність у відповідності з національними особливостями та культурними традиціями педагогіки та психології певних етнічних груп і спільнот.

Специфіка етнокультурної діяльності майбутніх учителів історії полягає в інтеграції педагогічного народного досвіду та сучасної наукової педагогіки, що передбачає включення в сферу педагогічних завдань учителя узгодження емпіричного досвіду етнічних груп, до яких належать його вихованці, з загальнокультурним цілями. Тому зміст освіти має враховувати особливості етнокультури учнів, сприяти задоволенню їхніх потреб у відтворенні етнокультурних цінностей і традицій. Це забезпечується за рахунок: вивчення рідної мови; обліку етнопсихологічних особливостей, філософських поглядів та педагогічних традицій етносу; освоєння етнічної культури; підготовки до життя з урахуванням традиційної культури життєзабезпечення

Для реалізації в практичній діяльності ми провели діагностику готовності до етнокультурної діяльності серед студентів III курсу історико-філософського факультету Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського на занятті з "Теорії та методики викладання історії". Студентам було запропоновано в письмовому вигляді дати відповіді на наступні питання:

1. Розкрийте зміст поняття "етнокультура" ?

Дане питання допоможе нам виявити та актуалізувати знання студентів з етнокультури в контексті досліджуваних дисциплін.

2. Дати визначення поняттям "етнос", "народність", "нація" ?

За допомогою цього питання, ми визначимо як студенти розуміють сутність етнічної та національної культури.

3. Як ви вважаєте, яку роль відіграє етнокультура у суспільному житті ?

Розгляд даного запитання важливий, так як використання етнокультурного підходу до освіти у підготовці майбутніх учителів історії сприятиме формуванню у них громадянської і патріотичної свідомості, поваги до етносів, які проживають на території регіону. Дозволить зберегти, розвинути і ретранслювати підростаючому поколінню українську та культуру народів України в контексті світової культури.

4. Які, на вашу думку, структурні елементи входять до складу етнокультури ?

А це питання допоможе нам зрозуміти, як студенти сприймають, усвідомлюють духовні та етнокультурні цінності народів регіону, країни, світу в цілому. Чи приймають українську культуру за об'єднуючий фактор? Чи мають студенти переконаність у необхідності вивчення особливостей різних етнічних культур і готовність прилучати учнів до даних цінностей в етнокультурно-педагогічній діяльності?

5. Які ви знаєте типові ментальні риси представників різноманітних етносів, що населяють Південь України?

За допомогою останнього запитання ми будемо знати, які студенти виділяють ознаки менталітету, етнічного характеру, світогляду в культурі різних народів. Виявимо їх здатність виділяти загальнокультурні цінності, які об'єднують різні етнічні культури.

В результаті аналізу отриманих відповідей, ми прийшли до висновку, що студенти погано обізнані з етнокультурою рідного краю. Тому, в подальшому ми плануємо розробити та реалізувати у навчальному процесі спецкурс "Етнічний та національний склад населення Півдня України".

Висновки... Отже, можна зазначити, що теоретичне дослідження та практичні результати підтвердили необхідність підготовки майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності під час їхнього навчання у ВНЗ.

Література

1. Арутюнов С.А. Народы и культуры. Развитие и взаимодействие – Peoples and cultures. Their development and interaction / Сергей Александрович Арутюнов. – М. : Наука, 1989. – 243 с.
2. Бромлей Ю.В. Этнос и этнография / Юлиан Владимирович Бромлей. – М. : Наука, 1973. – 283 с.
3. Волков А.М. Деятельность: структура и регуляция: Психол. анализ/ А.М.Волков, Ю.В.Микадзе, Г.Н.Солнцева. – М. : Изд-во МГУ, 1987 – 215 с.
4. Всеукраїнський перепис населення 2001: [статистичний збірник] / За ред. Т.В.Стоянова. – Одеса: Гол. упр. статистики в Одеській області, 2004. – Ч.2. – 171 с.
5. Гончаренко Л.А. Полікультурна освіченість педагога: Теорія і практика: [монографія] / За ред. В.В. Кузьменко. – Херсон : РІПО, 2009. – 135 с.
6. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера земли / Лев Николаевич Гумилев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. – 495 с.
7. Этнография Украины: [навч. посіб. / За ред. С.А. Макаручка]. – Львів : Світ, 2004. – 520 с.
8. Мижериков В.А. Введение в педагогическую деятельность: [учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений] / В.А.Мижериков, М.Н.Ермоленко. – М. : Педагогическое общество России, 2002. – 268с.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. — М. : Смысл; Издательский центр "Академия", 2004. – 352 с.
10. Педагогический словарь. В 2-х томах. /Академия педагогических наук. – М. : Изд-во АПН, 1980. – Т.1. – 774 с.
11. Пономарьов А.П. Українська етнографія: Курс лекцій: [посібник для студентів вищих навч. закладів] / А.П.Пономарьов. – К. : Либідь, 1994. – 320 с.

12. Чебан О.М. Етнокультурне у свідомості поліетнічного соціуму (на серіалах Придунав'я): дис. ... канд. пед. наук: 09. 00. 03 / Чебан Оксана Михайлівна – Одеса : ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2003. – 177 с.
13. Яновська Л.Г. Формування професійної усталеності майбутніх учителів історії у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Яновська Лариса Григорівна. – Одеса : ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2004. – 276 с.

Анотація

У статті виявлені структурні компоненти етнокультурної діяльності майбутніх учителів історії; визначено сутність поняття “етнокультурна діяльність”.

Анотация

В статье выявлены структурные компоненты этнокультурной деятельности будущих учителей истории; определена сущность понятия “этнокультурная деятельность”.

Summary

The article identified the structural components of ethnic-cultural activities of future teachers, defined the concept of “ethnic-cultural activities”.

Ключові слова: етнос, етнокультура, діяльність, етнокультурна діяльність.

Ключевые слова: этнос, этнокультура, деятельность, этнокультурная деятельность.

Key words: ethnos, ethnic-cultural, activities, ethnic-cultural activities.

Подано до редакції 11.10.2012.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Яновською Л.Г.

УДК 371.13: 81'243: 378

©2012

Вовк М.В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема організації навчальної діяльності учнів під час вивчення іноземної мови в початковій школі зумовлена реформуванням змісту освіти, започаткуванням шкільного навчання з шести років, оволодінням іноземною мовою з другого класу, необхідністю реалізації творчого потенціалу учасників навчального процесу.

У контексті означеного особливої ваги набуває підготовка майбутніх учителів початкової школи з додатковою спеціальністю “Іноземна мова” до формування в молодших школярів основ комунікативної компетенції, зацікавлення та мотивації до вивчення іноземної мови як засобу спілкування. Від рівня теоретичної, методичної підготовки вчителя, вміння знаходити і використовувати ефективні форми та методи впливу на процес і результат навчальної діяльності безпосередньо залежить якість оволодіння учнями іноземною мовою.

Педагогічна діяльність учителя на етапі організації забезпечує координацію навчальних функцій суб'єктів освітнього процесу, стимулювання їх активності, розподіл навчального навантаження, залучення учнів до самостійної роботи, коригування процесу пізнання, контроль, оцінювання, аналіз результатів навчання. Організація навчальної діяльності – це один із компонентів управлінської діяльності вчителя іноземної мови, його взаємодія з учнями початкової школи, яка забезпечує засвоєння знань, формування вмінь і навичок, розвиток пізнавальних інтересів.

Результати аналізу наукової психологічної, педагогічної та методичної літератури і практичного досвіду педагогів свідчать, що майбутні вчителі іноземних мов недостатньо володіють теоретичними і методичними знаннями про вікові особливості молодших школярів, специфіку їх навчальної діяльності, використовують традиційні форми і методи роботи.

Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи відображено в дослідженнях М. Вовка, М. Гайдурі, М. Овчинникової, О. Савченко, Н. Сулаєвої, Л. Філатової, В. Чайки [6, с. 368].

Результати аналізу дисертаційних і монографічних праць свідчать про наявні прогалини у підготовці майбутніх учителів іноземних мов початкової школи до ефективної організації навчальної діяльності учнів. Відповідно це увиразнює низку суперечностей у сучасній вищій педагогічній професійній освіті:

– між потребами сучасної початкової школи і низьким рівнем готовності майбутніх педагогів з додатковою спеціальністю “Іноземна мова” до ефективної організації навчальної діяльності в школі першого ступеня;

– між ускладненням професійної діяльності вчителя іноземної мови в початковій школі і недостатнім рівнем сформованості умінь організувати навчальну діяльність молодших школярів;

– між усвідомленням необхідності організації дидактичних ігор у процесі вивчення іноземної мови молодшими школярами і недостатністю їх використання учителями як ефективного системотвірного методу навчання.